

# OM KVINNANS ROLL I HEM OCH FÖRSAMLING

## Inledning

Kan kvinnor inneha följande ämbeten i församlingsordningen: biskop (episkopos), presbyter (äldste) och församlingsledare (i den mening som framträder i Första Timotheosbrevet och Titusbrevet)? Svaret är nej och i denna text går vi igenom varför. Detta ska tydliggöras att detta inte handlar om män och kvinnors olika värde, utan rollfördelning.

För att förstå denna fråga behöver man först se den större bibliska ram inom vilken ordning, frihet och mänsklig uppmärksamhet beskrivs.

## Skapelseordning och mänsklig uppmärksamhetsdynamik

Genom Bibelns helhet framträder en gudomlig ordning där människan ges stor frihet men också tydliga ramar. I Första Moseboken ser vi hur människan i lustgården har tillgång till allt utom ett enda område: kunskapens träd på gott och ont. Det centrala i berättelsen är inte bristen på frihet, utan hur människans uppmärksamhet riktas mot just det enda som är förbjudet, samtidigt som hon förlorar blicken för det hon redan har fått. Denna struktur blir en grundläggande bild för hur mänskliga drivkrafter fungerar genom hela den bibliska historien.

Samma mönster återkommer i förståelsen av människans liv och relationer. Människan tenderar att fokusera på det som upplevs som otillgängligt snarare än att fullt ut leva i och värdesätta det som är givet. Detta gäller inte bara i det enskilda fallet i Eden, utan framträder som en återkommande dynamik i hur människor förhåller sig till Guds ordning.

Denna grundläggande struktur får sedan konkreta uttryck i hur Bibeln beskriver livets ordning i hem och församling.

## Hem, könsroller och bibliska funktioner

När Bibeln sedan beskriver livets konkreta ordning i hem och församling framträder en struktur där man och kvinna har olika men sammanhängande funktioner. I många kulturer, inklusive delar av den kristna traditionen, har denna struktur också återspeglats i familjelivet, där mannen i högre grad burit ansvar för det yttre arbetet och försörjningen, medan kvinnan haft en central roll i hemmet med ansvar för barn, hushåll och den inre stabiliteten i familjen. I denna helhet har rollerna inte förståtts som olika i värde, utan som komplementära och ömsesidigt beroende. Kvinnans uppgift i hemmet har i många sammanhang därför inte setts som sekundär, utan som en bärande och värderad del av helheten, där hon formar vardagsliv, relationer och nästa generations fostran.

Samtidigt framträder i denna struktur en risk som Bibeln själv återkommer till i sin beskrivning av människans inre dynamik: att fokus förskjuts från det givna till det begränsade. I denna helhet blir det därför tydligt att kvinnans många och avgörande uppgifter i hem, undervisning och andlig fostran inte får reduceras till något marginellt, utan utgör en central del av Guds ordning.

Denna struktur blir ännu tydligare när man ser hur Bibeln beskriver konkreta kvinnor och deras funktion i Guds folk.

## Kvinnors funktion i Bibelns helhet (icke-ämbetsbundna roller)

I församlingens liv framträder en liknande struktur. Bibelns texter beskriver både kvinnans och mannens värde och nödvändiga uppgifter i Guds plan. Kvinnan har en central och bärande roll i tron, där hon formar nästa generation, undervisar, uppmuntrar och bär ett avgörande ansvar för familjens andliga och praktiska liv. Detta framträder tydligt i Andra Timotheosbrevet genom Eunike och Lois, som för tron vidare till Timotheos i hemmet. Det framträder i Lukasevangeliet genom Maria och Maria från Betania, som visar lärjungaskap, tro och lyssnande till Jesus. Det framträder i Romarbrevet genom Febe, som är en medarbetare och diakonissa i församlingen i Kenkrete, och genom Priscilla tillsammans med Aquila, som undervisar Apollos i vägen för Gud. Det framträder i Domarboken genom Debora, som är domare i Israel och bär en ledande funktion i den historiska situationen. Det framträder i Ordspråksboken 31 genom bilden av den dugliga hustrun, som bär ett omfattande ansvar för hem, arbete och hushåll. Tillsammans visar detta att kvinnans uppgifter i Bibeln är omfattande, bärande och avgörande i Guds ordning, där hem, undervisning, omsorg och andlig fostran utgör centrala uttryck för hennes kallelse.

Samtidigt framgår det i texter som Första Timotheosebrevet och Titusbrevet att vissa ämbeten i församlingen, såsom äldste, biskopar och församlingsledare, är knutna till män.

Detta förstås inte som en fråga om värde, utan som en fråga om gudomligt givna roller och funktioner. Skillnaden ligger inte i människans värde inför Gud, utan i de uppgifter som tilldelas inom den ordning Gud har etablerat.

När denna bibliska struktur sätts i relation till historien framträder ett långvarigt mönster av tolkning och praxis.

## Historisk utveckling och modern omtolkning

I denna helhet framträder alltså en sammanhängande bild: en skapelseordning där människan har frihet inom givna ramar, en biblisk struktur där olika roller och funktioner samexisterar utan skillnad i värde, en historisk erfarenhet där dessa roller under i stort sett hela kyrkohistorien har varit stabilt förstådda och praktiserade i en manlig ämbetsstruktur, en modern utveckling där dessa strukturer i hög grad omtolkas i riktning mot likformighet, samt en återkommande mänsklig tendens att rikta blicken mot det förbjudna eller frånvarande snarare än att värdesätta det givna.

Den historiska utvecklingen visar att denna förståelse av kyrkliga ämbeten i stort varit den dominerande linjen under omkring 1900 år av kyrkohistoria, där biskops- och äldsteämbetet i huvudsak har varit förbehållet män i både östlig och västlig kristen tradition. Förändringen som leder till kvinnliga präster och senare även biskopar i vissa samfund sker först under 1900-talet. Denna förändring kan samtidigt förstås mot bakgrund av längre historiska processer i västvärlden, där renässansen och upplysningstiden successivt förändrat synen på auktoritet, tradition och individens ställning. Dessa strömningar har bidragit till en ökad betoning av individens autonomi, vilket i sin tur påverkat utvecklingen av både protestantismens mångfald i väst och senare framväxten av frikyrkliga rörelser. Denna bredare utveckling har i många fall lett till en större pluralism i kyrkliga strukturer och samtidigt en ökad splittring i synen på ämbeten och ordning.

Inför denna historiska tyngd kan någon ändå invända: "Kyrkan hade fel om slaveriet i nästan 1900 år och använde Bibeln för att försvara det. Kanske har kyrkan också fel om kvinnliga ämbeten?" Denna parallell är förståelig men håller inte vid närmare prövning. Bibeln innehåller nämligen redan ett explicit frö till slaveriets avskaffande – Galaterbrevet 3:28 förklarar att man i Kristus "inte är slav eller fri".

Nu kan någon invända att samma bibelstycke ju också säger att vi "inte längre är man eller kvinna". Det är en viktig invändning, men den håller inte av två skäl. För det första: denna text handlar om frälsning och ställning inför Gud – inte om ordning i hem och församling. Samma apostel Paulus, som skriver Galaterbrevet, skriver också 1 Timoteusbrevet 2:12 ("jag tillåter inte en kvinna att undervisa eller ha auktoritet över en man") och 1 Timoteusbrevet 3 om att en äldste ska vara "en enda kvinnas man". Paulus ser ingen motsättning eftersom han skiljer mellan värde inför Gud (Galaterbrevet 3) och funktion i församlingen (pastoralbrevet). För det andra: om Galaterbrevet 3:28 automatiskt innebar att alla roller är öppna för båda könen, varför finns det då överhuvudtaget någon rollfördelning någonstans i Nya testamentet? Varför nämner Paulus då överhuvudtaget män som äldste? Det skulle han inte göra om principen vore absolut jämlikhet i funktion. Texten i Galaterbrevet är alltså inget frö till kvinnliga biskopar och presbytrar – det är en förklaring av frälsningens universella räckvidd. Något sådant frö för kvinnliga ämbeten finns helt enkelt inte i Bibeln.

Åter till slaveriparallellen: Filemonsbrevet behandlar slaven Onesimus som "en älskad broder", och texter som Kolosserbrevet 4:1 uppmanar slavägare att "ge era slavar vad rätt och billigt är". Detta frö har senare, i ljuset av Bibelns egna principer, utvecklats till insikten att slaveri är oförenligt med den kristna tron, och relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare idag regleras av samma grundläggande rättvisepprinciper. För frågan om kvinnliga biskopar, presbytrar och församlingsledare finns däremot inget sådant frö i Bibeln. Tvärtom finns där uttryckliga begränsningar och ett konsekvent mönster av manliga äldste genom Nya testamentet. Att hänvisa till slaveriet som parallell underskattar därför skillnaden mellan en moraliskt ond institution som Bibeln själv bär fröet till avskaffande av, och en gudomligt given rollfördelning där Bibeln konsekvent håller fast vid en manlig ämbetsstruktur.

Den historiska förändringen i fråga om ämbetena och kön kan förstås i ljuset av en djupare mänsklig dynamik som redan inledningsvis i denna texts första stycke identifierades, där människans uppmärksamhet tenderar att förskjutas från det givna till det upplevt frånvarande. Denna dynamik kan inte enbart begränsas till frågan om kyrkliga ämbeten, utan kan förstås som en mer allmän andlig och antropologisk mekanism som påverkar hur människan tolkar, värderar och ibland omtolkar Guds givna ordningar i både kyrka och teologi.

## **Antropologisk mekanism**

I denna utveckling finns också en djupare mänsklig dynamik som speglar berättelsen om Eden. Precis som människan i Första Moseboken riktade sin uppmärksamhet mot det enda förbjudna och därigenom förlorade perspektivet på allt det givna, kan människan i senare tider rikta sin uppmärksamhet mot det hon inte har eller inte tillåts, snarare än att fullt ut se och värdesätta den ordning och de uppgifter som redan är givna. Detta kopplas till hur människor kan bli blinda för det de faktiskt har, trots att det är gott och bärande.

Denna dynamik knyts också till hur mänskliga drivkrafter kan påverka tolkning. I mötet med Bibelns texter kan människan, medvetet eller omedvetet, drivas av inre begär eller kulturella strömningar som påverkar hur hon läser och tillämpar texten. Därför blir frågan om lydnad och riktning central, snarare än bara intellektuell förståelse.

I detta sammanhang används även Jesu reaktion på Petrus i Matteusevangeliet som en belysning av denna dynamik. När Petrus försöker avråda Jesus från lidandets väg svarar Jesus: "Gå bort från mig, Satan." Detta förstås inte som att Petrus är ond i sig eller besatt, eller att han inte älskar Jesus. Petrus är en uppriktig lärjunge som vill Jesu väl, som är beredd att följa honom och som senare även förnekar honom av rädsla – men hans grundläggande tillgivenhet och tro ifrågasätts inte. Vad Jesus visar är något annat: att även en människa med goda intentioner, äkta kärlek till Herren och en vilja att tjäna kan tala utifrån en mänsklig logik som i det ögonblicket står i motsats till Guds plan. Petrus perspektiv är format av en naturlig mänsklig rädsla för lidande och död, men den logiken får inte styra – inte ens när den kommer från en älskad lärjunge. På samma sätt kan människor även i senare tider, med goda intentioner, äkta tro och uppriktig kärlek till Kristus, påverkas av tankemönster och kulturella strömningar som gör att de inte ser helheten i Guds ordning. Poängen är inte att ifrågasätta deras hjärta eller frälsning, utan att visa att mänsklig logik – även från troende människor – kan leda bort från Guds vilja om den inte prövas mot uppenbarelsen.

## **Slutord**

När denna moderna syn på frihet och likformighet i roller förs in i kyrkans liv, kan det således påverka hur Bibelns texter läses och tillämpas. Skillnaden mellan värde och funktion riskerar att suddas ut, så att frågor om ordning och uppgift omtolkas till frågor om mänskligt värde, snarare än att förstås som uttryck för en gudomligt given struktur där olika uppgifter samexisterar inom samma värde inför Gud.